

MUZEJSKI PROSTOR SA CENTROM ZA ANTROPOLOŠKA ISTRAŽIVANJA NA
TERITORIJI ARHEOLOŠKOG PARKA VIMINACIJUM

MUSEUM WITH ANTHROPOLOGY RESEARCH CENTER BASED ON VIMINACIUM
ARCHEOLOGICAL TERRITORY

Marina Mišković, *Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad*

Oblast – ARHITEKTURA

Kratik sadržaj – Program rada se bavi projektovanjem novih sadržaja na teritoriji arheološkog parka Viminacijum. Projekat se bazira na istraživanju istorije samog nalazišta, situacije postojećeg stanja ali i uslova koji su neophodni da se ispune da bi lokalitet postao značajno turističko mesto. Na osnovu sprovedenog istraživanja i neophodnih analiza gore navedenih uslova, na adekvatan način će se pristupiti projektovanju novog objekta koji će svojim sadržajima dati odgovor na sve zahteve.

Ključne reči: Muzej, laboratorija, istraživački centar, Viminacijum

Abstract – The paper deals with the design of new content in the territory of the Viminacium archeological park. The project is based on research into the history of the site itself, the situation of the existing state, but also the conditions that are necessary to be fulfilled to make the site a significant tourist destination. Based on the conducted research as well as the necessary analyzes of the above-mentioned conditions, the design of a new facility will be adequately approached and its contents will respond to all requests.

Key words: Museum, laboratory, research center, Viminacium

1. UVOD

Industrijska Arheološki lokaliteti kao takvi su oduvek bili neiscrpna inspiracija turista. Međutim nivo očuvanosti samih ostataka definiše na kom nivou će običan čovek da ih razume. Što ih manje razume, to su nalazišta manje privlačna za turiste. Zbog toga je u arheološka nalazišta neophodno ulagati i smišljati inovacije koje će za cilj imati prezentaciju i razumevanje mesta što je bolje moguće.

Formiranje novih sadržaja na lokalitetima je značajno zbog povećavanja kvaliteta samog mesta. Oni ponekad mogu da budu reporna tačka istorijskih mesta iako predstavljaju tvorevinu sadašnjice. Iz tog razloga se sa pažnjom treba pristupiti u odabiru i definisanju novih sadržaja kao i njihovom oblikovanju koje mora da bude smisljeno i da ne narušava duh postojećeg mesta.

NAPOMENA:

Ovaj rad proistekao je iz master rada čiji mentor je bila dr Mirjana Sladić, docent.

Zbog toga motivacija i ideja za izradu ovog rada jeste upravo uvođenje novih sadržaja radi poboljšanja kvaliteta samog nalazišta u cilju privlačenja većeg broja turista. Svest ljudi da počnu da se bave zaštitom i istraživanjem arheoloških nalazišta kao i želja da se otkriju tajne i istorija lokaliteta datira još od davnina. Osim predanja i hronika, i brojna arheološka nalazišta na teritoriji današnje Srbije dokazuju da je ovaj region oduvek bio pozornica na kojoj su se odigravali burni istorijski događaji, od kojih su mnogi već postali svojevrsni mitovi i legende. Arheološki lokaliteti u Srbiji otkrivaju da je ova zemlja nekad bila dom drevnih civilizacija, mesto rođenja 16 rimskih careva, a na kratko se u njoj nalazila i prestonica Istočnog Rimskog Carstva. Jedno od mnogih lokaliteta koje za teritoriju Srbije ima ogroman značaj jeste upravo jedan od rimskih gradova koji se nalazi na Dunavu u neposrednoj blizini mesta Kostolac – Viminacijum.

1.1. Predmet i problematika rada

Predmet rada predstavlja istraživanje, proučavanje i definisanje arheološkog nasleđa, kao i njihovog ponovnog korišćenja kako u svrhe turizma tako i u svrhe raznih naučnih istraživanja. Samo istraživanje je usmereno na ostatke rimskog grada Viminacijum, konkretno na zagrobni život nekadašnjih stanovnika i istraživanje ostataka pronađenih u grobnicama u cilju jasnijeg razumevanja načina života iz tog doba.

Ovo arheološko nalazište danas predstavlja izuzetan primer grada iz rimskog perioda, međutim njegov potencijal nije u potpunosti iskorišćen. U poslednjih 10 godina se radi na njegovoj promociji i na izgradnji pratećih objekata, međutim, na samom nalazištu je, pored iskopavanja koje se vrši na lokalitetu, neophodno dodati i sadržaje koji će privući turiste i samo mesto učiniti atraktivnijim. Imajući u vidu sadržaje koji trenutno fale u Viminacijumu, ovaj istraživački rad će se takođe baviti i problematikom sa kojom se suočavaju naučnici zaposleni na samom nalazištu. Pružajući neophodne sadržaje, koji će umnogome pomoći da potencijal mesta bude iskorišćen, doprineće se da Viminacijum bude reporna tačka ne samo posetilaca iz okoline nego i ljudi širom sveta.

1.2. Cilj rada

Cilj ovog istraživanja jeste očuvanje i zaštita graditeljskog i istorijskog nasleđa koje pruža mogućnost izgradnje novog sadržaja u pogledu kulture, obrazovanja i novih naučnih istraživanja ali ujedno i jasno podizanje svesti o postojanju ovakvog istorijskog mesta kako kod turista iz Srbije tako i kod turista iz celog sveta. Dokazivanje

značaja, autentičnosti i vrednosti lokaliteta Viminacijum, ali i svakog arheološkog lokaliteta na teritoriji Srbije, predstavlja jedan vid istraživanja kako bi se novoprojektovani objekat pravilno implementirao u već postojeću strukturu i duh mesta.

Buđenjem svesti i skretanjem pažnje javnosti na postojanje ovakvih mesta jeste jedna od važnih prekretnica prilikom želje da se unaprede arheološki lokaliteti na teritoriji Srbije. Analizom istorije samog lokaliteta, istraživanjem potreba zaposlenih ali i ispitivanjem samog turističkog tržišta se lako dolazi do odgovora koji su to sadržaji koji će unaprediti samo mesto.

Za rezultat istraženi podaci će nastojati da definišu smer i tok samog projekta koji će na najbolji način pokušati da usaglasi potrebe svih navedenih faktora i definiše duh mesta kroz svoje oblikovanje, sadržaj i ideju.

2. PROGRAMSKO I FUNKCIONALNO ISTRAŽIVANJE VIMINACIJUMA

Viminacijum, rimski grad i važan vojni centar Gornje Mezije, nastao je na obali Dunava i Mlave u blizinu sela Stari Kostolac. Grad je u svojoj istoriji, dugoj šest vekova, imao dinamičan razvoj i bio mesto gde su se susretale ne samo kulture istoka i zapada već i mesto u koje su trgovci iz Rimskog carstva rado dolazili. Pretpostavlja se da je bio jedan od najvećih gradova tog perioda i da je brojao čak 35.000 stanovnika. Krajem 239. godine, Viminacijum je proglašen za koloniju - najviši status jednog grada u okviru Imperije [1]. Tokom III veka, Viminacijum je postao i važan politički punkt, u kome su legije često birale imperatore. Iz istorijskih izvora je poznato da je Viminacijum bio veoma značajno vojno uporište u kome je bila stacionirana rimska legija (legio VII Claudia pia fidelis). Smatra se da je vojni logor imao kapacitet za 5000-6000 vojnika [2].

Najveće stradanje doživljava u XV veku kada je razrušen da bi se građevinski materijal sa lokaliteta koristio pri izgradnji Smederevske tvrđave. To nisu jedina razaranja koja je nalazište pretrpelo. Nedostatak zaštite uslovio je stalnu pljačku lokaliteta. Seljaci su razgrađivali arhitektonske ostatke i koristili nadgrobne spomenike kao izvor besplatnog građevinskog materijala. Zbog svih tih dešavanja danas na površini nema sačuvanih objekata i svaka istraživanja se moraju vršiti putem iskopavanja. Ostaci antičkog Viminacijuma danas leže ispod areala sela Stari Kostolac i Drmno, 3km od Kostolaca i oko 100 km jugoistočno od Beograda [3].

2.2. Iskopine na lokalitetu

Približne dimenzije logora su oko 443 x 387m. Njegovi ostaci su evidentirani na desnoj obali reke Mlave još u XVIII veku. Prva istraživanja na lokalitetu se vezuju za radove M. Valtrovića i M. Vasića početkom prošlog veka. Do sada su istražene sledeće građevine: amfiteatar, mauzolej, terme, porta pretoria, memorije i akvadukt, ali je pronađeno i više od 13.500 grobova. Arheološki park Viminacijum prvi put je otvoren za javnost 5. oktobra 2006. godine. U želji da se arheološko nalazište prikaže na najbolji način turistima neophodno je neprestano ulagati u istraživanja i arheološka iskopavanja u cilju otkrivanja i prezentovanja što većeg dela grada. U narednim godinama će se nastaviti sa geo-magnetskim

istraživanjima koja omogućavaju uvid u raspored celina u okvirima grada Viminacijuma i vojnog logora sa neposrednom okolinom, kao i dalje projektovanje daljih arheoloških iskopavanja, odnosno dalje napredovanje arheološkog parka Viminacijum.

3. PROJEKTNII ZADATAK

Kao u svakom procesu projektovanja, polazna tačka jeste istraživanje lokacije i postojećeg stanja da bi se sa neophodnim predznanjem pristupilo definisanju teme i odabiru projekta. Sažetim istraživanjima društveno istorijskog konteksta kao i istraživanjem trenutnog stanja lokaliteta, nametnula se tema centra za antropološka istraživanja. Prostranstvo groblja koje se smatra da je površinski veće pet puta od površine grada Viminacijuma, tek treba da se istraži i zbog neophodnih istraživanja koja je potrebno sprovesti nad antropološkim ostacima, javlja se potreba za osposobljavanje prostorija u kojima bi mogle da se vrše spomenute analize i istraživanja. Mnoštvo neistraženih grobova bi ovim projektom dobilo priliku da bude istraženo i analizirano. U ovom projektu, gde će dobar deo da zauzima laboratorija za prastaru DNK, formiraće se sinteza između naučnog rada vezanog za ostatke pronađene na groblju, i izložbenog prostora koji će na najbolji način da prikaže rezultate istraživanja. Nakon odabira teme potrebno je i dublje istraživanje iste.

4. OPIS PROJEKTA

4.1. Lokacija

Kada se radi o lokacijama kao što su arheološki parkovi i razna arheološka nalazišta, nove sadržaje nije jednostavno pozicionirati. Zbog ostataka koji se nalaze ispod zemlje i koji nisu vidljivi, neophodno je izvršiti mnoge analize uz pomoć savremene tehnologije i inženjera raznih naučnih oblasti. Prvi predlog je bio da se objekat pozicionira na neko od pronađenih grobalja. Centralni deo objekta u kome je postavljen primer grobnica i nekadašnjeg sahranjivanja bi time mogao da se otvori ka originalnom mestu pronađenih grobova. Svojom čeličnom konstrukcijom objekat ne bi remetio pronalazke na tom mestu. Jedini problem za ovakva pozicioniranja jeste nedostatak informacija o tačnim pozicijama svih grobova koji još uvek nisu istraženi.

Zbog toga se objekat može implementirati na bilo koju drugu povoljnu lokaciju u parku. Predlog koji je ponuđen u elaboratu jeste upravo neposredna blizina mauzoleja. S obzirom da ovaj projekat nosi značajnu ulogu u predstavljanju zagrobnog sveta stanovnika tadašnjeg doba, blizina jednog takvog mesta kao što je mauzolej koji ima bitnu ulogu za sam arheološki park je od izuzetnog značaja. Između ta dva mesta bi mogla da se ostvari odlična relacija i posetioci mauzoleja bi na što bolji način mogli da razumeju eksponate prikazane u samom muzeju.

4.2. Koncept

Kako je glavni identitet zadate lokacije njegova pozicija u ruralnom tkivu i okolini, veoma atraktivnog položaja, jedna od ideja je pokrenuta iz strukture samog mesta. Objekat treba da odiše karakteristikama samog mesta i da prati strukturu topografije. Želja je da se objekat stopi sa samim pejzažom i da se svojim oblikom ne ističe u odnosu na okolna arheološka nalazišta. Zbog toga se

javila ideja da se koncept razvija na ideji nastanka nekadašnjih gradova u Rimskom carstvu. Njihov način formiranja se bazirao na dve glavne ulice koje su se međusobno sekle i koje su bile usmerene istok zapad - decumanus, odnosno sver jug- cardo. Na mestu njihovog preseka se formirao glavni forum i on je predstavljao centar svakog takvog grada. Istraživanjem volumena, kubus se činio kao dobra polazna tačka.

On, kao takav, predstavlja tipičan blok u rimskom gradu koji je formiran ortogonalno upravo zbog dve navedene glavne ulice. Presecanjem njega sa ova dva pravca se jasno javila potreba da se u centralnom delu takođe javi prostor sličan forumu koji će za novi objekat predstavljati centralnu i repernu tačku. Jedna od polazišnih tačaka za dalju razradu kubusa je bila činjenica da se svi ostaci nalaze pod zemljom i da je u slučaju da žele da se istraže, neophodno vršiti arheološka iskopavanja.

Razrušenost grada i krađa građevinskog materijala sa nalazišta je uslovlila da objekti budu očuvani u izuzetno maloj meri i da njihov volumen ne može da se u potpunosti prikaže zbog toga što su sačuvani ili samo temelji ili mali delovi zidova zgrada. Projektovanjem objekta bez naglašenog krova, na kojem preovlađuju veliki masivni zidovi, dobija se utisak da je objekat formiran samo od slaganja velikih zidova. Njihovim paralelnim slaganjem se dobija utisak da oni predstavljaju slojeve koji samim time što predstavljaju omaž ostacima građevina, predstavljaju i slojeve zemlje ispod koje se ostaci nalaze.

4.3. Prostorna i programska struktura

Prostornu strukturu projektovanog muzeja možemo posmatrati u jednoj horizontalnoj ravni. U ovom smislu je naglašena linearnost forme. Kao glavna tema koncepta, jeste i fluidan prostor koji ima izuzetnu ulogu pri projektovanju muzejskih prostora. Objekat je prizemnog karaktera, sa zatvorenim atrijumskim prostorom i komunikacijom koja kroz sam atrijum i prolazi.

Iz predvorja se pristupa muzejskom prostoru koji je sačinjen iz 4 celine. Svaka je drugačija jedna od druge po svom karakteru i u zavisnosti od toga kakvi eksponati se u nju izlažu. Njihovi međusobni odnosi su od krucijalnog značaja da bi mogla da se održi fluidnost linije kretanja posetilaca. U tim celinama ne postoji prostorija niti hodnik koji remete njihov integritet, nego se tok kroz njih ostvaruje formiranjem otvora na zidovima.

Postavljanjem laboratorija na drugi deo objekta se obezbeđuje podela na deo prostora dostupan naučnicima i zaposlenima, kao i na deo dostupan posetiocima. Ta podela je i pored svoje strukture, omogućila da posetioci kroz staklene panele jednim delom mogu da učestvuju u procesu istraživanja. Laboratorije su formirane kroz više manjih prostorija kako bi se razna istraživanja mogla podeliti na više segmenata.

4.4. Konstrukcija i materijalizacija

Pri definisanju koncepta samog objekta, jedna od polaznih tačaka je i način na koji će se rešiti konstrukcija. U ovom slučaju nije samo premošćavanje velikih raspona bio uslov za izbor čelične konstrukcije. Kada je neophodno da se projektuje objekat na prostoru arheološkog nalazišta, upotreba betona treba da bude minimalna zato što su oštećenja koja nastaju posle uklanjanja jedne takve konstrukcije trajna. Čelična konstrukcija je u ovom

slučaju idealan izbor zbog svojih veza i mogućnosti da se u slučaju uklanjanja konstrukcije mesto vrati u pređašnje stanje bez dodatnih oštećenja. U ovom projektu je korišćena upravo takva jedna konstrukcija. Ona je slična armirano-betonskoj. Sačinjavaju je primarni vertikalni i horizontalni elementi - stubovi i grede. U projektu postoje 2 raspona koja je bilo neophodno prevazići sekundarnim gredama - od 6 m i od 9 m. Zbog toga su iskorišćene grede poprečnog profila I dimenzija 15x20 cm i 20x30 cm, dok je za glavne grede zbog velikih raspona usvojena dimenzija 30x75 cm. Veze između grede i stuba su ostvarene dvostranim kutnikom. Za međuspratnu ploču je odlučeno da se koristi armirano betonska ploča na trapeznoj čeličnoj ploči. Preko nje se izliva armirano-betonska ploča, spregnuta čeličnim trnovima.

5. ZAKLJUČAK

Projektovanjem datih tipologija došlo se do iscrpnog istraživanja muzejskih i laboratorijskih prostora.

Različitim analizama ustanovljeni su parametri koji su pratili sadržaj do njegovog kraja i uz obraćanje pažnje na kontekst u kom se on nalazi i na potrebe korisnika, nastala je forma istog. Istraživanjem postojećih projekata kao i detaljnom analizom istih, došlo se do neophodne inspiracije koja je poslužila kao polazna tačka za sam projekat. U svakom od projekata se vodilo računa o tome kako će objekat da se postavi u samu topografiju i kako će da se odnosi prema prirodi. Za razliku od nekih drugih tipologija, ova tipologija se bavi posebnim istraživanjem istorije i čoveka u datom periodu. Sama usluga koja se nudi korisnicima jeste pružanje mogućnosti da zavire i saznaju kako je izgledao život na ovoj lokaciji početkom nove ere. Da bi se došlo do željene satisfakcije kod korisnika prilikom posete njega samog, neophodno je obezbediti objekat koji će svemu tome da doprinese svojom formom i sadržajem. Kao idealno mesto za datu tipologiju, prepoznao se Arheološki park Viminacijum. Data lokacija je odgovorila na sve zahteve jednog muzejskog prostora i svojim prirodnim odlikama prihvatila ovaj projekat kao nešto što svojom formom odgovara postojećem pejzažu. Otvaranjem objekta ka okolnim poljima i arheološkom nalazištu, omogućeno je korisnicima da pored usluga koje nudi muzej, svoj mir pronadu i u samoj lokaciji.

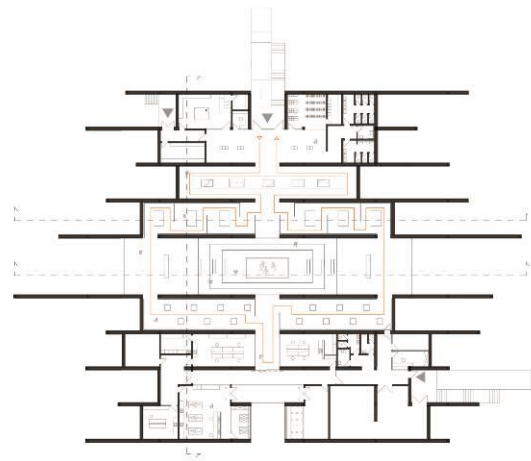
Slika 1. Situacija

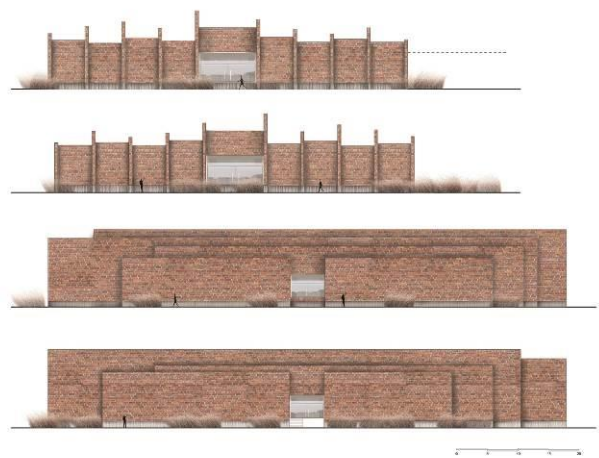
Slika 2. Prikaz eksterijera objekta

Slika 3. Prikaz enterijera objekta

Slika 5. Osnova objekta

Slika 6. Izgledi objekta

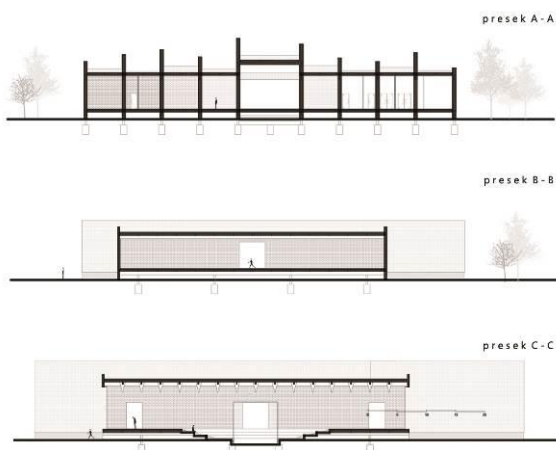
8. LITERATURA

- [1] Roman, Petre. "The Thracian World at the Crossroads of Civilizations." *I. Proceedings of the Seventh International Congress of Thracology. Constanta-Mangalia-Tulcea, 20-26 May. 1996.*
- [2] Novaković, Marija: Rimski gradovi i palate kao turistički motivi na teritoriji Srbije, master rad, Univerzitet u Nišu, 29.10.2014.
- [3] <http://viminacium.org.rs/viminacium/lokalitet/> (pristupljeno u oktobru 2019.)

Kratka biografija:

Marina Mišković rođena je u Sremskoj Mitrovici 1994. godine. Osnovne akademske studije završila je 2018. godine na Fakultetu tehničkih nauka u Novom Sadu, na kom brani i master rad 2019. god. na studijskom programu Arhitektura - oblast Dizajn enterijera.

Slika 4. Preseci